

ISSN 2181-9238

GOLDEN SCRIPTS

OLTIN BITIGLAR

2023 Vol. 1

www.navoiy-uni.uz
www.goldenscripts.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-9238

GOLDEN SCRIPTS

OLTIN BITIGLAR

2023 Vol. 1

**www.navoiy-uni.uz
www.goldenscripts.navoiy-uni.uz**

MUNDARIJA

MATNSHUNOSLIK. MANBASHUNOSLIK

Aftondil Erkinov

Navoiyning Metropoliten muzeyi devoni
qo'lyozmasi va uning tarkibi masalasi (905/1499-
1500-yil, xattot – Sultonali Mashhadiy) 4

Kemal Yavuz Ataman

Babürşah ve Küreselleşen Hindistan 21

ADABIYOTSHUNOSLIK

Ilyos Ismoilov

Iskandar mavzusining ilk diniy-tarixiy manbalari 35

Ülkər Baxşiyeva

Nizami Gəncəvinin “İskəndərnamə” poemasının
bədn-estetik xüsusiyyətləri 53

Ozoda Tojiboyeva

“Tarje’bandi Xomisa” – Alisher Navoiyga
izdoshlik mahsuli 66

LINGVISTIKA

Samixon Ashirboyev

Alisher Navoiy nasriy asarlarida qo'shma gap
transformatsiyasidagi sodda gaplar sintaksisi 79

Farhad Rahimi

Nezrali'nin Çağatay Türkçesi Sözlüğünün
Değerlendirilmesi 92

BOSH MUHARRIR

Shuhrat Sirojiddinov

BOSH MUHARRIR

O'RINBOSARI

Karomat Mullaxo'jayeva

MAS'UL KOTIB

Ozoda Tojiboyeva

TAHRIR HAY'ATI

Karl Rayxl (Germaniya)
Isa Habibeyli (Ozarbayjon)
Seyhan Tanju (Turkiya)
Almaz Ulvi (Ozarbayjon)
Benedek Peri (Vengriya)
Vahit Turk (Turkiya)
Teymur Kerimli (Ozarbayjon)
Eunkyung Oh (Koreya)
Nazef Shahrani (AQSh)
Boqijon To'xliyev
Muhammadjon Imomnazarov
Bilol Yujel (Turkiya)
Qosimjon Sodiqov
Zulxumor Xolmanova
Mustafa O'ner (Turkiya)
Nurboy Jabborov
G'aybulla Boboyorov
Kimura Satoru (Yaponiya)
Imran Ay (Turkiya)
Aftondil Erkinov
Nadir Mamadli (Ozarbayjon)
Rashid Zohidov
Otabek Jo'raboyev
Bulent Bayram (Turkiya)
Qo'ldosh Pardayev
Nodirbek Jo'raqo'ziyev
Oysara Madaliyeva
Hilola Nazirova

EDITOR IN CHIEF	
Shuhrat Sirojiddinov	
DEPUTY EDITOR IN CHIEF	
Karomat Mullakhojaeva	
EXECUTIVE SECRETARY	
Ozoda Tojibaeva	
EDITORIAL BOARD	
Karl Rechl (Germany)	
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	
Seyhan Tanju (Turkey)	
Almaz Ulvi (Azerbaijan)	
Benedek Peri (Hungary)	
Vahit Turk (Turkey)	
Teymur Kerimli (Azerbaijan)	
Eunkyung Oh (Korea)	
Nazif Shahrani (USA)	
Bakijan Tukhliev	
Mukhammadjan Imomnazarov	
Bilol Yujel (Turkey)	
Kasimjan Sadikov	
Zulkhumor Kholmanova	
Mustafa O'ner (Turkey)	
Nurboy Jabborov	
Gaybullah Babayarov	
Kimura Satoru (Japan)	
Imran Ay (Turkey)	
Aftandil Erkinov	
Nadir Mamadli (Azerbaijan)	
Rashid Zahidov	
Atabek Juraboev	
Bulent Bayram (Turkey)	
Kuldosh Pardaev	
Nodirbek Jurakuziev	
Oysara Madalieva	
Hilola Nazirova	

CONTENTS	
TEXTOLOGY. SOURCE STUDIES	
Aftondil Erkinov	
Navoi's manuscript of the Metropolitan Museum of Art and the question of its composition (905/1499-1500 years, calligrapher - Sultanali Mashhadi)	4
Kemal Yavuz Ataman	
Baburshah and Globalized India	21
LITERATURE	
Ilyos Ismoilov	
The first religious-historical sources of Iskander theme	35
Ulkər Bakhshieva	
Artistic and aesthetic features of Nizami Ganjavi's poem "Iskandername"	53
Ozoda Tojiboeva	
"Tarjebandi Khomisa" as a product of following Alisher Navoi	66
LINGUISTICS	
Samikhon Ashirboev	
Syntax of simple sentences in compound sentence transformation in Alisher Navoi's prose works	79
Farhad Rahimi	
The Evaluation of Nezrali's Chagatai Turkish Dictionary	92

Babürşah ve Küreselleşen Hindistan

Dr. Kemal Yavuz Ataman¹

Özet

Türk ve İslam tarihinin çok önemli, ancak bazı ülkelerde çok az bilinen hükümdarlarından Zahirü'd-Din Muhammed Babür Şah Gazi, tarihin akışını değiştiren müstesna bir şahsiyettir. Babürlü Devletin kurucusu Babürşah, bugünkü bakış açısı ile ifade edilecek olursa “küresel/global özellikler”i taşıyan bir kişi, bir liderdir. Hükümdar, devlet adamı, yönetici, asker, komutan, edip, yazar, şair, hattat, müzisyen, bestekar, sufi ve iyi bir aile reisidir (Babürşah, “Vekayi” 1989, s. 214-215.). Kurduğu devletle Hindistan coğrafyasının sadece siyasi değil, sosyo-kültürel yapısını değiştirmiştir. Maveräünnehir havzasının ilim, irfan, siyaset, devlet, teknik, maddi, manevi birikimini Hindistan’a taşımıştır. İleri görüşlü, çok kültürlü bakış açısına, bir arada yaşama bilincine sahiptir. Bu düşüncesini ve anlayışını başarılı şekilde uygulayan mümtaz bir şahsiyet ve liderdir. Babürşah, devleti ve toplumu Türk, Moğol, Fars ve Hint Kültürü ile İslam potasında bir karışım olarak tasavvur etmiştir. Babürlüler Devleti bunu başarmışlardır. Bu karışım Anadolu coğrafyasına kadar uzanmıştır. Babürşah’ın Hindistan’da global/ küresel özelliklere sahip bir devletin temellerini attığını, dört asır bu devletin yaşadığını, Asya’yı ve dünyayı etkilediğini, Asya tarihini değiştirdiğini görmek mümkündür. Bu açıdan bazı Batılı tarihçiler Babürşah’ın dünya tarihinde müstesna bir lider olduğunu ifade etmişler, hayatını her yönüyle incelemişlerdir. Hindistan’ın entellektüel özelliklere sahip kurucu Başbakanı Nehru, Babürşah’ın Hindistan tarihinde birçok yönden önemli bir yeri olduğunu açıklıkla belirtmiştir. Bu tarihi hakikat küreselleşme sürecinde günümüz Hindistan Devleti için ilham kaynağı ve yol haritası olabilir.

Çalışmamızda Babürşah’ın kişisel özelliklerini, siyasi duruşunu, konumunu, kararlarını, uygulamalarını global/küresel perspektiften ele almaya çalışacağız. O’nun nezdinde Babürlerin devletin Hindistan’da kurdukları medeniyetin global/küresel mirası ve özelliklerini değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: *Babürşah, Hindistan, Globalleşme/Küreselleş-*

¹Kemal Yavuz Ataman – İlahiyat Doktoru, Karabük Üniversitesi.

E-mail: kemal.ataman59@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1379-0606

Alıntı için: Dr. Kemal Yavuz Ataman. 2023. “Babürşah ve Küreselleşen Hindistan”.

Altın bitkiler 1: 21–34.

Giriş

Asya tarihinde, Timurlu Hanedanının varislerinden Zahirü'd-Din Muhammed Babür Şah Gazi'nin (ki bundan sonra Babürşah, Babür olarak zikredeceğiz), Babürşah'ın ve kurduğu Babürlüler Devletinin yeri ve önemi büyüktür. Babürşah şahsi özellikleri, amaçları, hedefleri, siyaseti, mücadeleleri, savaşları ile tarihin akışını değiştiren bir devlet adamı, güçlü ve çok yönlü bir şahsiyettir. Çalışmamız açısından değerlendirdiğimizde gerek kendisi, gerekse kurduğu devlet, ortaya koyduğu, uyguladığı toplumsal projeler küresel/global vasıfları taşımaktadır. Küreselleşmenin bariz vasıflarından birisi birlikte yaşamak ve çok kültürlülüktür. Globalleşme, insan, mal, finans, bilgi, tecrübe ve hizmetin dolaşımını, insanlar ve toplumlar arasında akışı, iletişimi, etkileşimi sağlamaktadır. Dolayısıyla bu süreçte siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel paylaşma, buluşma, dayanışma, kaynaşma ortaya çıkmaktadır. Çok kültürlü yapılar başarılı bir şekilde yöneltildiğinde çeşitlilik, zenginlikle bütünleşme toplumlar için sinerjiye dönüşmektedir. Aksi durumda, kaos, karmaşa, kargaşa, ayrışma, ötekileştirme, damgalama gibi toplumsal parçalanmalar kavga ve savaşlara yol açmaktadır. İslam Medeniyetinin etkin olduğu devletlerde, mümtaz liderler, sultanlar, padişahlar, hanlar, hükümdarlar çok kültürlü yapıları idare etmekte üstün başarılar ortaya koymuşlar, bu alanda takdir edilir maharetler göstermişlerdir. Bu şekilde İslam düşüncesinin geliştiği, güçlendiği, yayıldığı, kökleştiği görülmüştür. Maverünnehir'de, Türkistan'da, Hindistan'da kurulan Müslüman Türk Devletleri ile Endülüs, Osmanlı, Büyük Selçuklu Devletlerinde görülen başarıların önde gelen saiki budur. Batı'da bu devletlerin en önemli temsilcisi Osmanlılar ve İstanbul'un Fatihi II. Mehmed'dir. Asya'da ise bu yapılanmanın en başarılı örneği Babürşah ve Babürlüler sayılır. Babürşah'ın başarısında fikri, kültürel yapısı, eğitimi, inancı, ahlakı, azmi, gayreti etkili olmuştur. Arapların bir atasözü vardır. "İnsanlar meliklerin yolunda giderler". Babürşah'ın yaşadığı toplumu, coğrafyayı ve tarihi şekillendirdiği açıktır.

Babürlüler, Hindistan coğrafyasında halkın yaşam kültürünü, anlayışını, bilgi, görgü, adet ve ananelerini değiştirmişlerdir. Yerel ve güçlü Hint kültürü karşısında erimemiş, kendi değerler sistemi ile kuşatıcı ve bütünleştirici olmuşlardır. Babürşah'ın İslam fıkıh, tasavvuf bilgisi, anlayışı ve düşüncesinin, Babürlülerin yapılanması, ge-

nişlemesi, büyümesi ve diğer kültürlerle karşılaşmasında, buluşmasında belirleyici, düzenleyici rolü görülmüştür. Buradan hareketle global / küresel vasıflara sahip, farklılıkları yönetebilen başarılı lider ve devletlerin tarihin akışını değiştirdiğine Babürşah'ın kurucusu Babürlüler, en iyi örneklerden birisi olarak gösterilebilir.

Babür'ün yetiştigi Maverâünnahir havzası, mensup olduğu hanedan, babası vesilesiyle irtibatlı olduğu tasavvufi merkez, ayrıca ilim, irfan, kültür, edebiyat, sanat seviyesi, askerlik, komutanlık, liderlik kabiliyeti, sosyalitesi, savaşçı ruhu, farklılıkları kuşatan hasletleri önemlidir. Bunlar, devletin yönetiminde, yapılanmasında çok kıymetli, aynı zamanda evrensel, kuşatıcı, çoğulcu, katılımcı özelliklerdir. Söz konusu vasıflar topluma, devlete yerleşmiş, geleceğe aksetmiş, Hindistan'ın değişiminde ve dönüşümünde etkili olmuşlardır.

Babürşah'ın dikkat çekici özellikleri:

Babür'ü Babürname'de en iyi kendisi anlatmaktadır (Pırlanta, "Babür Şah'ın Hayatı", s.216.). Babürname tarihte hükümdarların biyografileri arasında en dikkate değer olanlarından birisidir. İlk başta Vekâyi (Olaylar) adı verilen eser, daha sonra Vâkıât-ı Bâbüri, Vâkıânâme, Tüzük-i Bâbüri, Bâbüriyye adlarıyla anılmış, en sonunda da Bâbürnâme ismiyle ün kazanmıştır. Bâbürnâme, Zahiriddin Muhammed Bâbüri'nin anılarından oluşur.

Uzmanlar, Bâbürnâme'nin ortaya çıkışıyla ilgili farklı görüşler ileri sürerler. Kitabı okuyan kişi, bazı olayların sonradan beyan edildiğini müşahede eder. Bu da yazarın eserini ömrünün son yıllarında kaleme aldığını gösterir. Uzmanların büyük bir kısmı Bâbürnâme'nin 1525-1530 yıllarında kaleme alındığı konusunda hemfikirler. Eserde 1494-1530 yıllarında Maverâünnahir, Horasan, Afganistan ve Hindistan'da meydana gelen hadiseler Bâbüri'nin hayatıyla ilgili halde beyan edilir. Bâbürnâme, babası Ömer Şeyh'in vefatının ardından 12 yaşında olan Bâbüri'nin Fergana tahtına oturması olayıyla başlar, ömrünün son yıllarında yaşanan olaylarla son bulur. Bu da Bâbürnâme'yi 15.yüzyılın sonu - 16.yüzyılın ilk çeyreğinde yukarıda adı geçen üç bölgede yaşanan olayların araştırılması konusunda önemli kaynak kılar.

Babür yazdığı bu eserle İslam medeniyetinde otobiyografi geleneğinin öncüsü olmuştur [Akün, 397]. Hayatını, düşüncelerini, kusurlarını samimiyetle, edebi bir üslupla yazmıştır. On iki yaşında tahta oturmuştur. Baba tarafından Timur, anne tarafından soyu Cengiz'e dayanmaktadır. Babür kendisini iki kuvvetli geleneğin mi-

raşçısı olarak telakki etmektedir. Timuri geleneği temsil ve tercih etmiş, Moğolları yağmacılık, bozgunculuklarından dolayı eleştirmiştir [Bayram, 174]. Hindistan'ın en kuvvetli racasını çok güçlü ordu-suna rağmen Panişad Muharebesi'nde yenmiş, ünlü Hind-Türk devletini kurmuştur. Babür, Hindistan tarihinde konvansiyonel silahları kullanan ilk hükümdardır. Bu savaşta Osmanlı savaş stratejisini uygulamış, Osmanlı topçu ustalarından faydalanmıştır [Yürük1, 278].

Bâbü, çocukluğundan itibaren savaş meydanında büyüdü. Bu ona her adımını iyice düşünerek atmayı öğretti. Bâbü, seferlerde büyük deneyim kazandı ve savaş sanatı ile ilgili *Harp İş-i* adlı eserini yazdı. Bâbü'nâme'de Bâbü'nün komutanlık faaliyeti ile ilgili anılar çoktur. Söz gelimi Hindistan'ın fethedilişi, 1526 yılındaki Panipat savaşı şöyle betimlenir: "tarih dokuz yüz onda ki (1504), Kabul vilayeti musehher boldi (zaptedildi), ol tarihten bu tariheçe hemişe Hindistan hevesi kılınır idi...

...yedi sekiz yılda (1519-1526) beş nöbet Hindistan'a çerik (ordu) tarttuk..."

Bâbü'nün hadiseleri, dost ve düşmanlarını, kendi davranışlarını samimi bir şekilde aktarması eserin bilimsel değerini artırmakla birlikte yazarın kişiliğine de hayranlık kazandırmıştır.

Asker, komutan, devlet adamı, şair, sanatkar, fikir adamı, sade bir insan, aile reisi olarak kırk sekiz yıllık ömrü, çok renkli, hareketli ve bereketli geçmiştir. Babür, bir kişide aynı anda bir araya gelmesi mümkün olamayacak kabiliyet ve değerleri bir ahenk içinde toplayabilmiş, kullanabilmiş bir hükümdardır. Bu yönüyle sadece Türk tarihinde değil, Doğu ve Batı'da büyük şahsiyetler arasında izlenen önemli bir simadır (Akün, "Babür", s.97.). Asil bir soya mensubiyeti, kararlılığı, mücadele azmi, samimiyeti sermayesi olmuştur. İnsan idare etme kabiliyeti, gerçekçiliği, tedbire riayeti, tevazusu, merhameti, ihsan sahibi olması dostlarına düşkünlüğü, güzel ahlakı başarılı olmasını sağlayan özellikleridir. İleri görüşlü, soğukkanlı, maiyetine karşı merhametli, affedici, yerine göre sert cezaları uygulamaktan çekinmeyen, spora, ava, içki alışkanlığına, bazı zaaflarına rağmen, devlet işlerini aksatmayan, halkın refahı için çalışan bir hükümdardır [Konukçu, 396]. Çok kültürlüdür, bir alfabe yazacak kadar derinliği, edebi birikimi vardır. Müzisyen, bestekar ve hattattır. Güçlü bir imanı, İslami bilgisi, tasavvufi şuuru vardır. Dervişane bir yaşantının özlemini çekmiştir. Babasının şeyhi ve Maveraünnehir'in en önde gelen Nakşi büyüklerinden Hacı Ahrar-ı Veli olarak bilinen Ubeydullah-ı Ahrar (k.s.)'ın "Risale-i Validiyye" eserinin tercümesini yapacak kadar dini, edebi bilgiye sahiptir. Bu tercüme çalışmasının

hastalığının şifa bulmasına vesile olacağına inanmış ve şifa bulmuştur. Padişahlığın kendisine rüya yoluyla Ubeydullah Ahrar (k.s.) tarafından tebşir edildiğini Babürname’de yazmaktadır (Babürşah, “Vekâyî”, c.1, s. 126) Ubeydullah Ahrar (k.s.)’a kuvvetli bağlılığı, arkasında güçlü bir manevi dinamiğin olduğunu göstermektedir (Bilkan, “Divan ve Babürname”, s.99). Ahrar(k.s.)’ın torunları Babür ile birlikte olmuşlardır [Chorikulovna, 80].

Babür’ün başucu kitabı dedesi Timur’un tarihi “Zafername”-dir. Düşünce dünyasında dedesinin çok önemli yeri vardır [Bayram, 171]. Firdevsî, Sâdî, Hâce Ubeydullah Ahrâr, Molla Câmi ve Ali Şir Nevâî’nin eserlerini okumakta, Ali Şir Nevayî ile yazıştıkları anlaşılmaktadır [Babürşah 90-91]. Babür, Babürname’yi Çağatay Türkçesi ile yazmıştır. Ali Şir Nevâî’den sonra Çağatay Türkçesi’ni en iyi kullanan kişi olarak da zikredilmektedir. Alimlere önem vermiş, seferlere alimlerle birlikte katılmıştır [Yürük 2, 801].

Babür’ün zaafı vardır. İçki ve harama olan iptilasından, zaaflarından tevbe ederek kurtulmuş, bu kararını bütün ülke sathına yaymıştır. Babür sık sık namazdan bahsetmeye, işlerini namaz vakitlerine göre ayarlamaya başlamıştır. Tasavvufa yönelişi ile birlikte saltanattan soğumaya başladığı şiirlerine yansımıştır. Esasen şehit olmak niyetiyle geldiği Hindistan’da bu toprakların fatihi olmuştur. Buna rağmen kendisini yalnız hissetmiştir. Hayatının sonuna doğru zühd içinde yaşamıştır [Bilkan, 109]. Babür, Hindistan’ı fethinin kendi başarısı değil, İlahi bir lütuf olduğunu belirtmektedir [Babürşah, 305-306]. Çocukları Hümayun ve Kamran için “Mübeyyen” isimli fıkıh kitabı yazmış, güçlü fikri, dini, fıkhi bilgiye sahip olduğunu göstermiştir.

Bâbü, Bâbürnâme’de baba-oğul, padişah-şehzade ilişkisine önem vermiştir. Tahta oturabilmek için Uluğbek gibi bilge bir babanın canına kıyan Abdulatif’i sertçe kınar. Kendisi ise çocuklarına karşı gayet şefkatli ve titizdir. Söz gelimi 1528’de Hümayun’un oğlu olduğunda evladını kutlar. Bir üstat ve bir baba olarak ona öğütler verir. Hümayun’un yazılarındaki imla hatalarından, davranışlarındaki yanlışlardan bahsederek oğluna kılavuzluk eder.

1529 yılında Hümayun hastalanınca onu Badahşan’dan Delhi’ye, Bâbü’ün yanına gönderirler. Bâbürnâme’de şu satırları okuruz: “...tabipler her niçe dâru-derman berdiler, yahşi bolmadı. Mir Ebul Kasım ki, ulu kişi irdi, arzge yetkurdi ki, uşmundak dertlerge derman budur ki, yahşi nimerselerden tasadduk (sadaka) kılmak kerek. Ta ki Tanrı teala sıhhat bergey. Mening könglümge keldi ki, Muhammed Hümayunning menden özge yahşirak nimerseki yok. Men özüm tasad-

duk bolayin, Hüda kabul kılsın.” Bâbü, hayattayken tahtını veliahtına devreden az sayılı hükümdarlardan biridir.

Çağatay Türkçesinin Hint coğrafyasında yer bulmasında rolü büyüktür. Babür’ün bu dille yazılmış “Divan”ı vardır. Onun Ali Şir Nevâî’den sonra Çağatay edebiyatının en önemli şairi olduğu pek çok ilim adamı tarafından dile getirilmiştir. Babür Divanında 119 gazel, 18 mesnevi, 210 rübâî, 50 muamma, 19 kıta, 15 tuyug, 79 matla, 7 masnu şiir, 18 nâtamam gazel, 3 nazm, 16 musarra beyit, 5 müfred, 4 mensur parça yer almaktadır. Ayrıca Farsça olarak kaleme alınmış 2 gazel, 12 rübâî, 8 kıta, 17 matla ve bir mensur parça da divanın içinde mevcuttur [Bâbur Divânı, 1995]. Divanda genel olarak aşk, tabiat, güzellik, sosyal hayat, ahlak ve tasavvuf gibi konularda şiirler yer almaktadır. Divanın beş nüshası bulunmaktadır. Bunlar İstanbul Üniversitesi kütüphanesi, Paris Biblioteque Nationale, Topkapı Sarayı Revan Kitaplığı, İstanbul 100. yıl Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet yazmaları ve Hindistan Nevvab Kütüphanesi’ndedir.

Nesir ve şiirde önemli eserler ortaya koymuştur. “Aruz Risalesi” isimli eserinde yer alan bazı aruz kalıplarının bizzat Babür tarafından geliştirilmiş olması dikkat çekicidir [Bilkan, 105-106]. Risalede beş yüzden fazla vezne yer verilmiştir. Eserin Paris Biblioteque Nationale’deki nüshası Fuad Köprülü tarafından ortaya çıkarılmıştır. Eserin bir diğer nüshası ise Tahran’da 1525 yılında kopyalanmıştır [Yusupova, 88-96].

Farsça edebiyatının önde gelen eserlerinin Hint coğrafyasına taşınmasında önemli bir yeri vardır [Chorikulovna, 80]. Birçok Farsça eser asırlar boyunca Hindistan coğrafyasına girmiştir. Mevlana Cemaleddin-i Rumi’nin Mesnevisi bunların başında gelmektedir. Farsça eserler toplumun gelişmesi ve İslam’a ısınmasında, etkili olmuşlardır. Babür iyi bir gözlemcidir. Hindistan coğrafyasını, mevsimlerini, arazisini, şehirlerini başarılı bir tarzda Babürname’de anlatmaktadır. O’nun iyi bir şehir tarihçisi olduğu görülmektedir [Avcı 2020, 602]. İbn-i Haldun’un Mukaddimesi’ni andıran gözlemleri, değerlendirmeleri Hindistan Medeniyeti, coğrafyası hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler vermektedir [Bayram, 181].

Babür’ün Hindistan üzerinde etkileri

İslam dini Hindistan’a Sahabe-i Kiram zamanında ulaşmıştır. Gazneliler Hindistan’da Sultan Mahmud ile geniş bir coğrafyaya hükmetmişlerdir. Delhi’de kurulan Türk Devletleri Hindistan’da uzun bir süre etkili olmuşlar, İslam’ı temsil etmişlerdir. Hindistan’da kapsamlı ve köklü bir Türk-İslam varlığı, tesiri ise Babürlüler’le

kendisini göstermiştir. Babürlü Devletin kurucusu Babür'ün kısa bir sürede ortaya koyduğu çalışmalar, girişimler yeni bir devri başlatmıştır. Kendisinden sonra gelen Babürlü Sultanları eliyle Hindistan'ın ve Asya'nın kaderi değişmiştir. Bu değişimin mimarı şüphesiz Babür'dür.

Hindistan'ın kurucu Başbakanı, entelektüel yapısıyla bilinen Nehru'nun yazdığı kitaplarda Babür hakkında objektif, çarpıcı gözlemler ve tespitler vardır. "Discovery of India (Hindistan'un Keşfi)" and "A Look at World History (Dünya Tarihine Bakış)" isimli eserlerinde Babür hakkında şunları ifade etmektedir. "Babür, büyüleyici, etkileyici bir kişiydi. **Gerçek rönesansın örneği** bir hükümdardı. Cesur, atılgan, girişimci bir adamdı. Dünyanın en kültürlü, çekici insanlarındandı. Mezhepçi, tutucu ve bağnaz değildi. Sanatı ve özellikle edebiyatı severdi [Chorikulovna, 79]. Nehru'ya göre Bâbü, topraklarını genişletirken, dil, din ve mezhep farklılığından çatışan, iç çekişmeler içinde bulunan küçük devletleri bir bayrak altında toplamış, birlik ve düzeni temin etmiş, insanlara huzurlu, barış içinde bir hayatı sunmayı amaç edinmiş, bunu sağlamıştır [Amber, 40].

Nehru The Discovery of India isimli kitabında, Babür'le Hindistan'ın büyük gelişmeler yaşadığını, kültür ve sanatta, mimarlıkta, medeniyetin bütün alanlarında ilerlemelerin olduğunu belirtmiştir [Pırlanta, 233]. Türkler geldiklerinde Hindistan, tapınak ve anıtlarla dolu bir yerdi. İki milyonu aşkın tanrı idolü vardı. Türkler, İslamiyet'i, cami ve türbe kültürünü Hindistan'a getirmişlerdir [Demirel, 96]. Batılıların gözünde Müslüman Türkler, yerli toplumu kılıçla din değiştirmeye zorlamamışlardır. Türkler, halka karşı Avrupa'daki çağdaş Hristiyan hükümdarların hepsinden daha liberal davranmışlardır" [Atay, Hind, 34]. Batılı bazı tarihçilere göre Babür, meşhur Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmed'e benzeyen bir hükümdardır. O, Maveraünnehir ve Hindistan coğrafyasında tekamül etmiş bir medeniyetin eseridir.

Bu başarıda Asya'nın iki büyük fatihi Cengiz ve Timur'un generi Hindistan'ın fethinde Babür'ün şahsında (anne ve baba tarafı kast edilerek) birleşmiştir [Dickie, 128]. Ancak, Babür Timuri geleceği takip etmiş, Moğolları eleştirmiştir. Cengiz han töresine bağlı değildir. Moğolları yağmacı ve bozguncu olarak değerlendirmiştir [Babür, 68]. Nitekim yukarıda aktardığımız Nehru'nun tespitleri dikkate alındığında Babür'ün ırk, dil, mezhep ayırımı yapmaksızın toparlayıcı olduğu ve başarısında bunun etkili olduğu anlaşılmaktadır. Büyük İskender, Cengiz Han ve Timur dönemini iyi değerlendirdiği, kendisine has bir strateji geliştirdiği görülmektedir [Bayram, 175].

Babür'ün güçlü bir imanı, tevekkülü, teslimiyeti, tasavvufi bilinci dikkatleri çekmektedir. Kendisi Hindistan'a şehit olmak için gelmiş, padişahlığının Ubeydullah Ahrar (k.s)'ın manevi işareti ile vuku bulduğunu, başarısının ve devletin ancak Tanrı'nın İlahi bir lütfu olduğunu beyan etmiştir. Bunun farkındadır [Babür, 306].

Aslında Babür, Türkistan'a alışmıştır. Ancak kendisini Hindistan'a adanmış, ustalık, hocalık yaparak, halkı elbise giymeye, medenileşmeye alıştırmıştır. Hastane ve eczaneler açmış, cehaleti giderecek çalışmalar başlatmıştır. Timuri gelenekte önem arz eden bağ ve bahçe kültürünü Hindistan'a taşımıştır. Halkı çeşitli meyve ve sebze yetiştirmeye özendirmiş, yeni tatlarla buluşturmuştur [Kaan, Koç, 271-282]. Babür'ün başlattığı imar çalışmaları ile Türk- Hint mimarisinin en güzel örnekleri Hindistan'da inşa edilmiştir [Şahin, 139]. Babür, sadece Türk kültürünü değil, Fars kültürünü de Hindistan'a taşımıştır. Bir elinde kılıç, bir elinde kalemi olan müstesna hükümdardır [Kaan, ve Koç, 271-282]. Babür, Hindistan'ın gelişimi için siyasi dağınıklığı bertaraf etmekle kalmamış, her alanda gelişmeleri sağlamıştır. Birçok yerden ilim, sanat ve zanaat ehlini, mühendis ve mimarı getirtmiştir. İhtiyaç duyulan malzemeleri imal ettirmiş, saraylar, camiler, binalar yaptırmıştır [Kaan, Okan, Koç, 271-282].

Kabil o devirde Hindistan'ın asıl pazarıdır. Babür için ise Kabil çok önemli merkezdir. Çok kültürlü, çok dilin konuşulduğu, birçok millettten tüccarın bulunduğu Kabil ile Hindistan arasında ticari ilişkiler geliştirilmiştir [Babür, 142]. Babür'ün yaşadığı dönemlerde Hindistan zengin bir ülkedir, dünya ile ticaretin yoğun olduğu bir yerdir. Parası, altını boldur [Babür, 306]. Bu bağlamda Babür Kabil ve Hindistan ilişkilerine önem vermiştir.

Babür'ün kurduğu devlet 1857'de yıkıldığı tarihte sona ermemiştir. Zira Hindistan'ın bir çok köşesinde Babürlerin muhteşem eserleri, izleri vardır. Babür'ün çekici, büyüleyici tarafları, devletin kuruluşunda izlediği siyaset, başarı Hindistan'ın kurucu Başbakanı Nehru (1959) ve ailesini de etkisi altına almıştır. Nitekim, Nehru ve daha sonra Hindistan Başbakanı olan kızı ikinci nesil Indra Gandhi (1968), üçüncü nesil Rajuv Gandhi (1976), dördüncü nesil Rahul Gandhi (2005) Babür'ün Kabil' de bulunan mezarını çeşitli tarihlerde ziyaret etmişlerdir. Indra Gandhi oğlu ve torunu ile birlikte, Başbakan Rajuv Gandhi ise Hindistan Ulusal Kongresi Başkan Yardımcısı Rahul Gandhi (2005) dönemin Hindistan Dışişleri Bakanı ile birlikte Babür'ün kabrini ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretler Hindistan'da bazı kesimler tarafından şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir. Indra Gandhi'nin Babür'ün mezarında başını eğerek tazimde bulunmasına sert

tepkiler gösterilmiştir. Bu ziyaretler Babür'ün Hindistan'da nasıl bir yeri olduğunu göstermekte, Babür Medeniyetinin varlığını, derinliğini ve halen canlılığını işaret etmektedir. Nitekim Nehru'nun kitaplarında bu hakikatin altı sıklıkla çizilmektedir [Nehru, 255]. Türklerle Hintliler Hind-Türk medeniyetini birlikte kurmuşlar, yaşatmışlardır. Maalesef bu devlet İngilizler tarafından yıkılmıştır. Ancak yıkıma rağmen Hindistan'ın kurucularının, varislerinin, dört neslin Hindistan'a medeniyeti taşıyan, çok kültürlü, birlikte yaşamayı sağlayan, kimseyi dışlamayan Babür'e olan saygıları, bağlılıkları devam etmektedir.

Günümüz Hindistan'ında önde gelenler Hindistan'ın küresel statüsünü azami seviyeye çıkarmak için uğraşmışlardır. Birçok siyasi kişiliğin yanında özellikle, Nehru soyundan gelen Gandhi ailesi uluslararası sistem ve Hindistan'ın sistem içindeki yerine dair özgün dünya görüşleri ile bu gelişim ve değişim eğilimini desteklemişlerdir. Bu durumda Nehru soyunun ilham kaynağının Babür olduğu söylenebilir (Kayalı, "Yeniden Asya", s.166.). Babür'ün ölçüleri ve ilkeleri göz ardı edilerek, müslümanlar ve tarih yok sayılarak küresel/global güçlü bir konuma Hindistan'ın gelmesinin kolay olmayacağı düşünülebilir.

Sonuç

Dünya küreselleşme /globalleşme çağındadır. Küreselleşmenin muhtelif tanımları vardır. Bize göre küreselleşme/globalleşme şu şekilde tanımlanabilir: "Küreselleşme; yaratılışa uygun, sevgiye dayalı, insani ve evrensel temel değerlerin öne alınmasıyla, canlı, cansız varlıkların, çevrenin korunması, geliştirilmesi; insan, bilgi, hizmet, mal, sermaye, teknoloji, tecrübe, ahlak, sanat ve kültürün hareketi, taşınması; insanlar, toplumlar ve devletlerarası bağlantıların kurulması; insanlığa ait birikimlerin paylaşılması; insaf ve erdem sahibi kişi ve topluluklarla hak, adalet, merhamet, sevgi ve insafla yeryüzünün ıslahı, imarı ve geliştirilmesidir" (Kemal Yavuz Ataman, "Küreselleşmenin Sosyo-Kültürel Düşünce Yapısının Analizi ve Türkiye "Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2022, s.184).

Bu zaviyeden bakınca Babür'ün küresel/global bir şahsiyet olduğu, devlet yönetimi, toplum projesi ve kişisel hayatında bu vasıfları taşıdığını söyleyebiliriz. Babür, Maverâünnehir'de tekamül etmiş bir medeniyeti Hindistan coğrafyasına taşıyan, Babür devletinin mümtaz bir kurucusudur. Babür ve Babürlüler devletinin küresel/global, evrensel değerlere göre hareket ettiğini, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yapılar arasında bir ahenk kurdukları anlaşılmaktadır. Bu ahengin arkasında İslami, İlahi, Rahmani esasları, tasavvufi izleri ve

dinamizmi havi değerler vardır. Babür'ün hayatından, eserlerinden, beyanlarından, uygulamalarından bu gerçek ortaya çıkarılabilir. Batının asırlar sonra yöneldiği çoğulcu, katılımcı yönetim tarzının Hindistan'ın farklı ırk, mezhep ve kültür coğrafyasında Babür tarafından uygulandığı, farklılıkların birlikte yaşadığı, toplumu geliştirdiği söylenebilir. Babür'ün ısrarla ve samimiyetle benimsediği değerlerin, toplumsal dayanışma, uzlaşma, değişim ve dönüşümün insanlar tarafından benimsendiği rahatlıkla tesbit edilebilir. Ayrıca O'nun çok yönlü kişiliği, devlet adamı vasfı, bilgi, kültür düzeyi, yönetim kabiliyeti, manevi dinamizmi, ilham aldığı kaynaklar, insani özellikleri dikkatlice incelenebilir.

Küreselleşme/globalleşme çağını yaşayan insanlık için, global/küresel etkileşim, birlikte, bir arada yaşama için, Hindistan'ın tarihte geçirdiği safahat misal teşkil edebilir. Maverâünnehir, Hindistan ve Anadolu'ya akan bu küresel/global anlayış ve uygulama insanlığın temel toplumsal değerler üzerinde bütünleşmesine vesile olabilir. Bir çok problem ve krizle içi içe olan Hindistan ve Asya coğrafyasında bulunan ülkeler, toplumlar ve bütün insanlık için Babür ve Babürlüler iyi bir örnektir. Devlet adamları için de Babür'ün küresel / global özellikleri insanlığın bir arada yaşamasında, globalleşme sürecinde dikkate alınacak, insanlığı geliştirecek hasletler olabilir.

Kaynakça

- Akün, Ömer Faruk. 1991. *Babür*. DİA, c.4: İstanbul.
- Amber, Sadık. 2022. "Bâbürlü Toplumundaki Dinî Hayata Dair Genel Bir Değerlendirme". *Yeni Fikir Dergisi*. 14: 37-47.
- Arat, Reşit Rahmeti. 1987. *Vekâyî: Bâbürlü Hâtırâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ataman, Kemal Yavuz. 2022. *Küreselleşmenin Sosyo-Kültürel Düşünce Yapısının Analizi ve Türkiye*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Atay, Falih Rıfkı. 1943. *Hind*. Semih Lütfi Kitabevi: İstanbul.
- Avcı, Mesut. 2020. "Bâbürnâme'de Hindistan Örneğiyle Şehir Tarihçiliği". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7(1): 601-626.
- Bâbur. 1995. *Divân*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Bâbürlü Şah, 1970. *Bâbürnâme Cilt 3*. İstanbul: Devlet Kitapları.
- Bâbürlü Şah. 1989. *Bâbürnâme ve Bâbürlü hayatı Cilt 1*. İstanbul: Devlet Kitapları.
- Bayram, Fatih. 2004. "Garip bir memleket, garip bir sultan: Bâbürnâme'deki Hindistan". *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 169-191.
- Bilkan, Ali Fuat. 2002. "Divân ve Bâbürnâme Işığında Bâbürlü Hindistan Hayatı". *Bilig* 21: 97-116.
- Demirel, Şengül. 2012. "Hindistan'da Türk İzleri". *Türkbilim* 9(6): 75-81.

- Dickie, James (Yakub Zaki). 1985. "The Mughal Garden: Gateway to Paradise". *Muqarnas: An Annual on Islamic Art and Architecture* 3: 128. Ed. Oleg Grabar, E.J. Brill, Leiden.
- India Facts. "Why Babur Beckons Nehru-Gandhis!" Son Güncelleme 08-01-2019 <https://indiafacts.org/why-babur-beckons-nehru-gandhis/>
- Kaan, Oktay ve Bilal Koç. 2013. "Hindistan'da Türklük Müslüman Türk İmparatorları Zahirü'd-Din Muhammed Babür Şah Gazi". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4: 271-282.
- Kayalı, Yalçın. 2022. "Yeniden Asya Açılımı Bağlamında Geçmişten Günümüze Türkiye-Hindistan İlişkileri". *Asya-Pasifik Çalıştay: Yeniden Asya Açılımı Çerçevesinde Fırsatlar ve Zorluklar Bildiriler Kitabı*, haz., Ali Merthan Dünder ve Mehmet Özay, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları.
- Khayrullayeva Z., Khayrullayeva X. 2021. "Babur's Exemplary Life And Deeds In The Viewpoint Of Uzbek Writers". *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)* 6: 12.
- Konukçu, Enver. 1991. "Babür". DİA, c.4: İstanbul.
- Nehru, Jawaharlal. 1956. *The Discovery of India*. Meridian Books Ltd., 4th Ed.
- Pırlanta, İsmail. 2016. "Life of Babur Shah and His Personality". *Journal of Faculty of Theology of Bozok University* 10(10): 215-245.
- Şahin, Hilal. 2018. "Tarihsel Bir Panorama: Hint-Türk Tarihine Dair "Babürlüler Dönemine Kadar". *Türk Dünyası Araştırmaları* 119(12): 7-142.
- Yürük, Emre. 2018. "Gelişen Teknoloji, Değişen Savaş: Babür Şah'ın Hindistan'daki Savaşlarında Ateşli Silahların Rolü". *History Studies* 10(5): 269-283.
- Yürük, Emre. 2020. "Hint Topraklarında Türk Kütüphaneciliğinin İzlerini Aramak: Kütüphanelerin Gelişiminde Babürlü Hükümdarlarının Rollerini" (1526-1707). *Türk Kütüphaneciliği*. 34 (4): 798-810.
- Yusupova, Dilnavoz. 2022. "Bobur "Aruz risolasi"ning temuriylar davri aruzshunosligida tutgan o'rni". *Meros* 1: 88-96.

Baburshah and Globalized India

Dr. Kemal Yavuz Ataman¹

Abstract

Zahir ud-Din Muhammad Babur Shah Ghazi, one of most important rulers of Turkish and Islamic history, but little known in some countries, is an exceptional person who changed the flow of history. If it is expressed from today's point of view, Babur Shah, the founder of the Baburs, is a leader, a person carrying "global characteristics". He is a ruler, statesman, administrator, soldier, commander, writer, poet, calligrapher, musician, composer, Sufi and a good family head. With the state that he established, he changed not only political but also the socio-cultural structure of Indian geography. He carried the knowledge, wisdom, politics, state, technique, material and spiritual accumulation of the Ma wara'un-nahr to India. He had a forward-looking, multi-cultural perspective and a consciousness of living together. He was a distinguished personality and leader who successfully carried out this thought and understanding. Babur Shah conceived the state and society as a mixture with Turkish, Mongolian, Persian and Indian Culture in Islam crucible. The Baburs succeeded that. This mixture extended to Anatolian geography. It is possible to see that Babur Shah laid the foundations of a state having global features in India, this state lived for four centuries and affected Asia and the world, and that changed the history of Asia. In this respect, some Western historians stated that Babur Shah was an exceptional leader in the world history, and they examined his life in every aspect. The founding Prime Minister of India, Nehru having intellectual features clearly stated that Babur Shah had an important place in the history of India in many ways. This historical truth can be a source of inspiration and a roadmap for today's Indian State in the process of globalization.

In our study, we will try to deal with Babur Shah's personal characteristics, political stance, position, decisions and practices from a global perspective. We will evaluate the global heritage and characteristics of the civilization that the Baburs established in India in his presence.

Key words: *Babur Shah, India, Globalization, Civilization, Living Together, Multiculturalism.*

¹ Kemal Yavuz Ataman – Doctor of Theology, Karabuk University.

E-pochta: kemal.ataman59@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1379-0606

For citation: Dr. Kemal Yavuz Ataman. 2023. "Baburshah and Globalized India". *Golden scripts* 1: 21-34.

References

- Akün, Ömer Faruk. 1991. "Babür". DİA, c.4: İstanbul.
- Amber, Sadık. 2022. "Bâbürlü Toplumundaki Dinî Hayata Dair Genel Bir Değerlendirme". *Yeni Fikir Dergisi*. 14: 37-47.
- Arat, Reşit Rahmeti. 1987. *Vekâyî: Bâbü'rün Hâtırâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ataman, Kemal Yavuz. 2022. *Küreselleşmenin Sosyo-Kültürel Düşünce Yapısının Analizi ve Türkiye*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Atay, Faliş Rıfkı. 1943. *Hind*. Semih Lütü Kitabevi: İstanbul.
- Avcı, Mesut. 2020. "Bâbü'rname'de Hindistan Örneğiyle Şehir Tarihçiliği". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7(1): 601-626.
- Bâbur. 1995. *Divân*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Bâbü'r Şah, 1970. *Bâbü'rname Cilt 3*. İstanbul: Devlet Kitapları.
- Bâbü'r Şah. 1989. *Bâbü'rname ve Bâbü'rün hayatı Cilt 1*. İstanbul: Devlet Kitapları.
- Bayram, Fatih. 2004. "Garip bir memleket, garip bir sultan: Bâbü'rname'deki Hindistan". *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 169-191.
- Bilkan, Ali Fuat. 2002. "Divân ve Bâbü'rname Işığında Bâbü'rün Hindistan Hayatı". *Bilig* 21: 97-116.
- Demirel, Şengül. 2012. "Hindistan'da Türk İzleri". *Türkbilim* 9(6): 75-81.
- Dickie, James (Yakub Zaki). 1985. "The Mughal Garden: Gateway to Paradise". *Muqarnas: An Annual on Islamic Art and Architecture* 3: 128. Ed. Oleg Grabar, E.J. Brill, Leiden.
- India Facts. "Why Babur Beckons Nehru-Gandhis!" Son Güncelleme 08-01-2019 <https://indiafacts.org/why-babur-beckons-nehru-gandhis/>
- Kaan, Oktay ve Bilal Koç. 2013. "Hindistan'da Türklük Müslüman Türk İmparatorları Zahirü'd-Din Muhammed Babür Şah Gazi". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4: 271-282.
- Kayalı, Yalçın. 2022. "Yeniden Asya Açılımı Bağlamında Geçmişten Günümüze Türkiye-Hindistan İlişkileri". *Asya-Pasifik Çalıştay: Yeniden Asya Açılımı Çerçevesinde Fırsatlar ve Zorluklar Bildiriler Kitabı*, haz., Ali Merthan Dünder ve Mehmet Özay, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları.
- Khayrullayeva Z., Khayrullayeva X. 2021. "Babur's Exemplary Life And Deeds In The Viewpoint Of Uzbek Writers". *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)* 6: 12.
- Konukçu, Enver. 1991. "Babür". DİA, c.4: İstanbul.
- Nehru, Jawaharlal. 1956. *The Discovery of India*. Meridian Books Ltd., 4th Ed.
- Pırlanta, İsmail. 2016. "Life of Babur Shah and His Personality". *Journal of*

Faculty of Theology of Bozok University 10 (10): 215-245.

- Şahin, Hilal. 2018. "Tarihsel Bir Panorama: Hint-Türk Tarihine Dair "Babürlüler Dönemine Kadar". *Türk Dünyası Araştırmaları* 119 (12): 7-142.
- Yürük, Emre. 2018. "Gelişen Teknoloji, Değişen Savaş: Babür Şah'ın Hindistan'daki Savaşlarında Ateşli Silahların Rolü". *History Studies* 10 (5): 269-283.
- Yürük, Emre. 2020. "Hint Topraklarında Türk Kütüphaneciliğinin İzlerini Aramak: Kütüphanelerin Gelişiminde Babürlü Hükümdarlarının Rollerini" (1526-1707). *Türk Kütüphaneciliği*. 34 (4): 798-810.
- Yusupova, Dilnavoz. 2022. "Bobur "Aruz risolasi"ning temuriylar davri aruzshunosligida tutgan o'rne". *Meros* 1: 88-96.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

“Oltin bitiglar – Golden Scripts” jurnali – Sharq adabiyoti va madaniyati, ijtimoiy-ma’naviy hayoti, tilshunoslik va aniq fanlar, dinshunoslik va ilohiyotshunoslikka oid ahamiyatli qo’lyozma manbalar, xalq og’zaki ijodi namunalariga bag’ishlangan ilmiy tadqiqotlar xulosalarini chop etishga mo’ljallangan.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo’lyozmalar yil davomida o’zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, turkiy tillarda topshirilishi mumkin. Agar muallif o’z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr etmoqchi bo’lsa, unda qo’lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etishi kerak.

Qo’lyozmalar MS Word (.doc) formatida (oltinbitiglar@gmail.com) elektron pochta-siga yuborilishi kerak. Iqtiboslar va izohlar bo’yicha MS Word menejerini qo’llash lozim.

Barcha qo’lyozmalar muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma’lumot bilan yuboriladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig’i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o’ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo’lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantirilishi lozim.

Maqola matni 3 000–5 000 so’zdan iborat bo’lishi kerak.

100–150 so’zdan iborat o’zbek va ingliz tillaridagi abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so’zdan kam bo’lmagan kalit so’zlar (o’zbek va ingliz tillarida). Abstrakt maqolaning maqsadi, metodologiyasi va natijalarini qisqacha ifodalashi kerak.

Adabiyotlar ro’yxati 5 sahifadan oshmasligi lozim.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo’lishi mumkin) 1500 so’zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so’ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo’limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to’q bo’yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o’zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tillarda yozilgan bo’lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola sarlavhasidan keyin sahifaning o’ng chetida muallifning ism-familiyasi yozilib, oxiriga yulduzcha (*) ishorasi

qo'yiladi va sahifa pastida muallif haqida quyidagi qisqa ma'lumotlar beriladi: F.I.O., ilmiy daraja va unvon; ish joyi; e-pochta va ORCID ID (raqami).

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – *yotiq*, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satrboshidan, boshqa barcha qatorlari abzasdan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

6.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

7.2. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011. *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011(a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011(b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011(a), 99]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Vohidov, Rahim va Husniddin Eshonqulov. 2006. *O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi*. Toshkent: Adabiyot jamg'armasi nashriyoti.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va Eshonqulov 2006, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Ismoilov, Ilyos. 2020. "Navoiy ijodida Ya'juj-Ma'juj obrazi." *Alisher Navoiy va XXI asr*, Shuhrat Sirojiddinov muharrirligida, 130 – 133. Toshkent: Mashhur-press.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Ismoilov 2020, 131]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL.
Foydalanilgan sana.

Adizova, Iqboloy. 2020. *Thinker poetess of the East*. Germany:
Lambert Academic Publishing. <https://www.lap-publishing.com/>. 12.07.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Adizova 2020, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar:
Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek
matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti.
<http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 1987, 19-hujjat]

7.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni:
maqola sahifalari.

Alimuhamedov, Rixsitilla. 2018. "Qadimgi turk-moniy adabiyoti."
Oltin bitiglar 1: 65 – 76.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Alimuhamedov 2018, 70]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Ismoilov, Ilyos. 2020. "Saddi Iskandariy" dostonidagi adabiy ta'sir va o'ziga xoslik masalasi xususida." *O'zbekistonda xorijiy tillar* 3: 229 – 235. doi: 10.36078/1596780050.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Ismoilov 2020, 231]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Sobirov, Ergash va Akmal Kenjayev. 2010. "Milliy qadriyat va globalashuv". *New York Times*, 27.02. <http://www.nytimes.com/28/us/28health.html>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sobirov va Kenjayev 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

Ushbu son “Oltin bitiglar” tahririyatida sahifalandi.
Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi 103-uy.
e-mail: oltinbitiglar@gmail.com
Tel.: +99894 697-97-04

Bosishga 30. 03. 2023-yilda ruxsat etildi
Qog'oz bichimi 70x100 1/16/.
nashriyot bosma tabog'i: 8

Jurnal 2017-yil 26 oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot
agentligi tomonidan № 0940 raqami bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan
ro'yxatga kiritilgan.

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi.

“Mashhur-Press” bosmaxonasida chop etildi.
Buyurtma №0440 Adadi 300 dona.
Bosmaxona manzili:100129 Toshkent, Markaz 15, 1-uy. Tel.: +99890 900 75 77,
+99894 659 94 62